

ВІЙНА ТА ПОВОЄННЕ ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ – ПАРАДИГМАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ

Повномасштабна війна Росії проти України спричинила істотні впливи на суспільно-господарське буття країни. Упродовж більше двох із половиною років війна зумовлює необхідність системних змін, у т.ч. фактографічного забезпечення управління економікою. Функції обліку, контролю та аналізу потребують приведення їх у відповідність управлінню, адекватному потребам війни та повоєнного відродження економіки. Це потребує звернення до світоглядних засад, які відповідають принципово новим викликам.

Ідеться зокрема про метафоричну картину загальнолюдського економічного надбання, введену українськими інтелектуалами у світовий науковий обіг у 80-х роках ХХ ст. [1, с.381-382]. Картина змальована у вигляді уявних дерев, плоди яких (тобто загальнолюдські економічні знання) є поживними чи отруйними. Дихотомія знань зумовлюється правильністю відповіді на основне питання економіки як науки [1, с.103]. Дерево, яке плодоносить поживними благами, посадив Ф.Кене. Його плоди (тобто економічні знання), що мають природничу основу, називаємо життєствердними, рятівними знаннями [1, с.382]. Відповідно плоди дерева посаженого А.Смітом, що мають політикоекономічну основу і є отруйними, умовно іменуємо смертоносними знаннями [Там само].

Світоглядна парадигма, котру творить Україна, змінює вказану знаннєву дихотомію, якою мають керуватися суспільства знань. Найпосутнішою серед змін, що впливають на діяльність суб'єктів господарювання, є витіснення смертоносного знання життєствердним. Понад 144 роки ці зміни утверджуються

подвижниками національної школи фізичної економії. Їхній внесок у розв'язання досліджуваної проблематики полягає у формулювання сукупності засад, які іменуємо природничими засадами інституційної теорії економічного розвитку.

Визначальним для розвитку функціонального забезпечення управління економікою в сучасних умовах вважаємо те із вказаних дерев, яке плодоносить поживними благами. Крона саме цього дерева знайшла таке продовження в українській науковій думці, яке доречно вважати парадигмальним внеском у розвиток національної і світової економічної науки, що триває майже півтора століття. Вважаємо, що на цій світоглядній основі мають розвиватися сучасний облік, контроль та аналіз як функції забезпечення управління економікою.

Свого часу нами стисло викладені основні положення доробку національних інтелектуалів, котрі заклали природничі підвалини загальнолюдського економічного надбання, створивши основу життєствердних, рятівних знань. Ідеться про українських мислителів – д-ра С.Подолінського, акад. В.Вернадського, М.Руденка. Усвідомлюючи значущість фактографічного забезпечення управління економікою, кожний із них виклав основоположні засади, визначальні для подальшого розвитку обліку, контролю та аналізу [2, с.64, 66; 3, с. 253; 1, с.296].

Нині потрібен подальший розвиток цих положень стосовно до управлінських функцій контролю та аналізу. Так, фундатор української фізико-економічної науки д-р С.Подолінський поставив на природничу основу основоположний для контролю принцип компаративності. Інтелектуал наголошував: «стало надто очевидним, що загальна сума воєнних витрат є набагато більшою, ніж сума, потрібна на утримання людей, що гинуть у війнах» [2, с.276]. Акцентування уваги українського науковця сьогодні належить сприймати через зіставлення названих видів витрат, а саме: воєнних витрат та витрат на утримання людей, що гинуть у війнах, вказуючи при цьому, що перший різновид витрат істотно перевищує другий.

Оцінюючи найважливіші здобутки д-ра С.Подолінського, акад. В.Вернадський свого часу особливо наголошував на вказаній його попередником енергетичній відмінності живого і неживого. Збагнути парадигмальну значущість цього положення українського інтелектуала можна знаючи, що більшість натуралістів того часу шукали схожість живого і неживого. Сьогодні знання енергетичної відмінності живого і неживого української важливе для запровадження природничих засад економічного аналізу господарювання, організованого за принципом так званого «вічного двигуна». Бо якщо «вічний двигун» у сфері неживого є утопією, то у сфері живого його належить вважати цілком реальним. Це можна пояснити термодинамічною відкритістю систем живого, з'ясованою д-ром С.Подолінським.

Для забезпечення безперервності діяльності підприємств в умовах війни та повоєнного часу надзвичайно важливим стає економічний аналіз господарювання на засадах колообігу благ, визначальних для функціонування сфери живого. М.Руденко свого часу вказав 5 із цих найважливіших благ. Йдеться про землю, зерно, соломку, худобу і гній, гармонізований колообіг яких здатний істотно примножувати абсолютний капітал у сфері живого.

Викладене дозволяє вести мову про новітні передумови суспільно-господарського відродження України у повоєнному періоді завдяки розвитку досліджуваних управлінських функцій в реальному секторі економіки.

Передовсім слід подбати про "розпізнавання" об'єкта обліку, контролю та аналізу. Визначальною передумовою запровадження природничих положень економічного розвитку економіки є адекватна сучасним викликам дефініція абсолютної додаткової вартості. Звернення до її фізико-економічних засад потребує прикладної імплементації принципово нової економічної категорії - енергії прогресу. Останню належить розуміти як біологічну енергію, яку щорічно виробляє хліборобство. Вона також формулюється як фізичний аналог абсолютної додаткової вартості [1, с. 128, 364, 366].

Що більше, з огляду на сукупну здатність вказаних 5 благ примножувати абсолютний капітал у сфері живого, запровадження енергії прогресу як об'єкта

обліку, контролю та аналізу сприяє отриманню емерджентного ефекту, котрий забезпечує кожна із досліджуваних управлінських функцій. Так, включення соломки в сукупний облік зібраного врожаю злаків здатне щорічно збільшувати його валовий збір майже в 1,7 рази.

Резерви примноження енергії прогресу в реальному секторі економіки виявляються завдяки контролю упущених вигід, системні втрати від яких не відшкодовуються упродовж майже століття. У той же час вони можуть бути компенсованими завдяки антиентропійним властивостям живого, доведеним д-ром С.Подолінським. Ідеться насамперед про вигоди, упущені ще в часи витіснення робочої худоби машинами у сільському господарстві, коли запровадження машин спричинило втрату органічних речовин та ерозію ґрунтів. До збільшення упущених вигід пізніше призводило істотне скорочення поголів'я худоби, стихійне чи свідомо здійснюване спалювання соломки та інші причини, втрати від яких продовжують зростати, а не відшкодовуватися.

Істотні резерви примноження енергії прогресу в реальному секторі економіки можна виявити, запроваджуючи аналіз резервів примноження енергії прогресу. Йдеться спершу про аналіз екстенсивних факторів, передовсім тих, які передбачені чинними положеннями, що врегульовують використання маргінальних та інших малопродуктивних земель, у т.ч. занедбаних унаслідок війни. З огляду на те, що примноженню енергії прогресу сприяють насамперед ареали отримання зернових культур, диких трав, а також аквакультур, комбінації саме цих ареалів мають стати предметною областю аналізу екстенсивних факторів.

Що стосується аналізу інтенсивних факторів, то мається на увазі примноження енергії прогресу коштом резервів, отримуваних завдяки інновативним чинникам суб'єктами підприємницької діяльності, які здійснюють господарювання на засадах так званого «вічного двигуна». Зростає актуальність аналізу господарювання, організованого за принципом колообігу 5 найважливіших благ, які є визначальними для функціонування сфери живого.

Водночас належить вказати на природничі передумови суспільно-господарського відродження України у повоєнному періоді завдяки розвитку названих управлінських функцій у монетарному секторі економіки. Модернізація цього сектора має бути сприятливою для повоєнного суспільно-господарського відродження національної економіки. Вона має відбуватися на новітніх засадах, започаткованих д-ром С.Подолінським, продовжених акад. В.Вернадським і творчо розвинутих М.Руденком.

Адже монетарний підхід М.Руденка продовжує обґрунтований ним природничий підхід до інтерпретації реального сектора національної економіки, особливо актуальний з погляду її повоєнного суспільно-господарського відродження. Розкриття сутності грошей за М.Руденком пов'язане передовсім зі з'ясуванням їх наповнення, а також із розкриттям природи додаткової вартості, насамперед її джерела (субстанції). Наприкінці 80-х років ХХ ст. М.Руденко висловив міркування щодо зерна як субстанційного наповнення грошей [1, с.418]. Це тягне за собою ще два завдання, що полягають у наданні природознавчих відповідей на основне питання економічної науки, та формулюванні засад інституційної природи грошей [1, с.103, 481].

Дослідницька позиція М.Руденка, оприлюднена понад 20 років тому, продовжує залишатися актуальною до даного часу, особливо у дискусії щодо сутності грошей. Адже криптовалюти, які з'явилися за час, що минув після висловлених М.Руденком міркувань, не відповідають новітнім вимогам: вони можуть виконувати роль засобу розрахунків, але не еталона вартості благ. Через півтора десятиліття мислитель конкретно довів: якби «еталоном вартості ... зробити тонну або центнер пшениці ... сотні мільйонів землян були б врятовані від голодної смерті» [1, с. 482]. У такий спосіб він підтвердив, що висловлені ним фізико-економічні положення є рятівними.

Таким чином, результати дослідження проблеми свідчать, що прикладне застосування пропонованих методик обліку, контролю та аналізу, здійснюваних на природничих засадах, відкриває можливості нарощування потужностей у сфері живого у кілька разів порівняно з досягнутими показниками. Облік,

контроль та аналіз, здійснювані за даними фактографічного забезпечення, вибудованого на природничих засадах, покликані стати інструментами виявлення невикористаних можливостей та упущених вигід, спрямованим на мобілізацію резервів зростання економіки у час війни та повоєнного відродження [4].

Література

1. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. - К.: Кліо, 2015. - 680 с.
2. Подолинський С. Вибрані праці. Упорядник Л.Я.Корнійчук. - К.: КНЕУ, 2000. 328 с.
3. Вернадский В.И. Дневники 1917-1921. К.: Наукова думка, 1994. 272 с.
4. Шевчук В. О. Stem-analytics-education: аналітичні підходи до оцінювання продовольчих можливостей України у контексті глобальної безпеки. Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників XX Всеукраїнської науково-практичної конференції. К.: Інтерсервіс, 2022. С. 74-80.